

WOJEWÓDZKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA – KSIĄŻNICA KOPERNIKAŃSKA
W TORUNIU
Zajazd Korzinskiego i to, co po nim... (ul. Bydgoska 104)

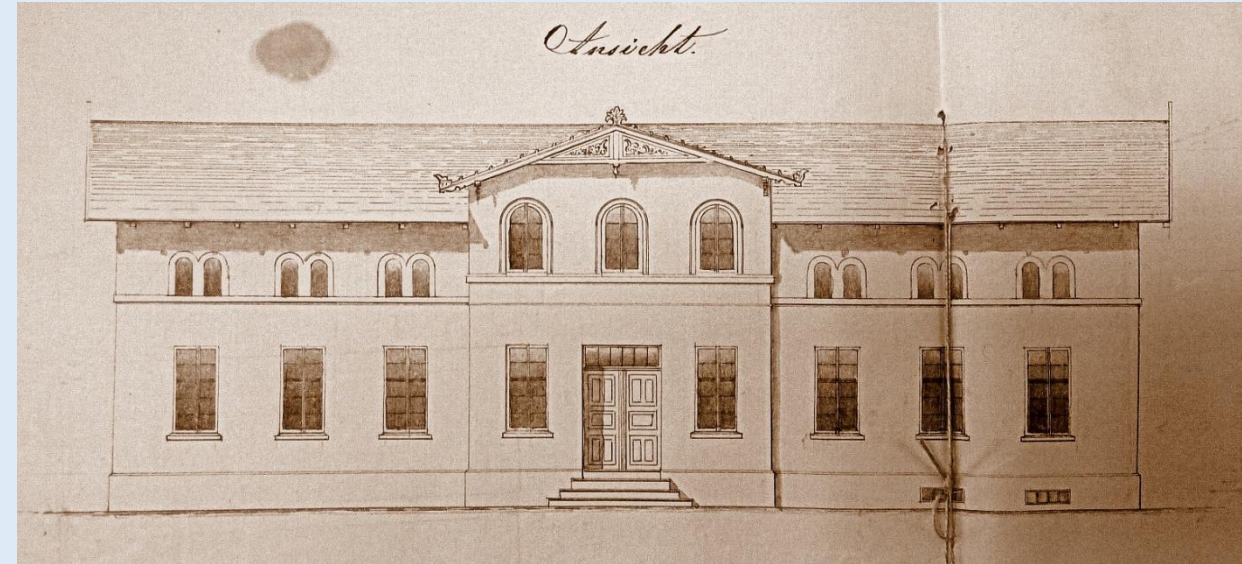
Katarzyna Kluczwajd

Bydgoskie Przedmieście sprzed lat: historia i codzienność

Zajazd Korzinskiego i to, co po nim... (ul. Bydgoska 104)

Pozostajemy w rejonie ul. Bydgoskiej i parku – wystarczy zrobić kilka kroków, aby trafić do kolejnego przybytku gastronomiczno-rozrywkowego, który z czasem zyskał funkcje przemysłowe. Przybytku sprzed lat oczywiście.

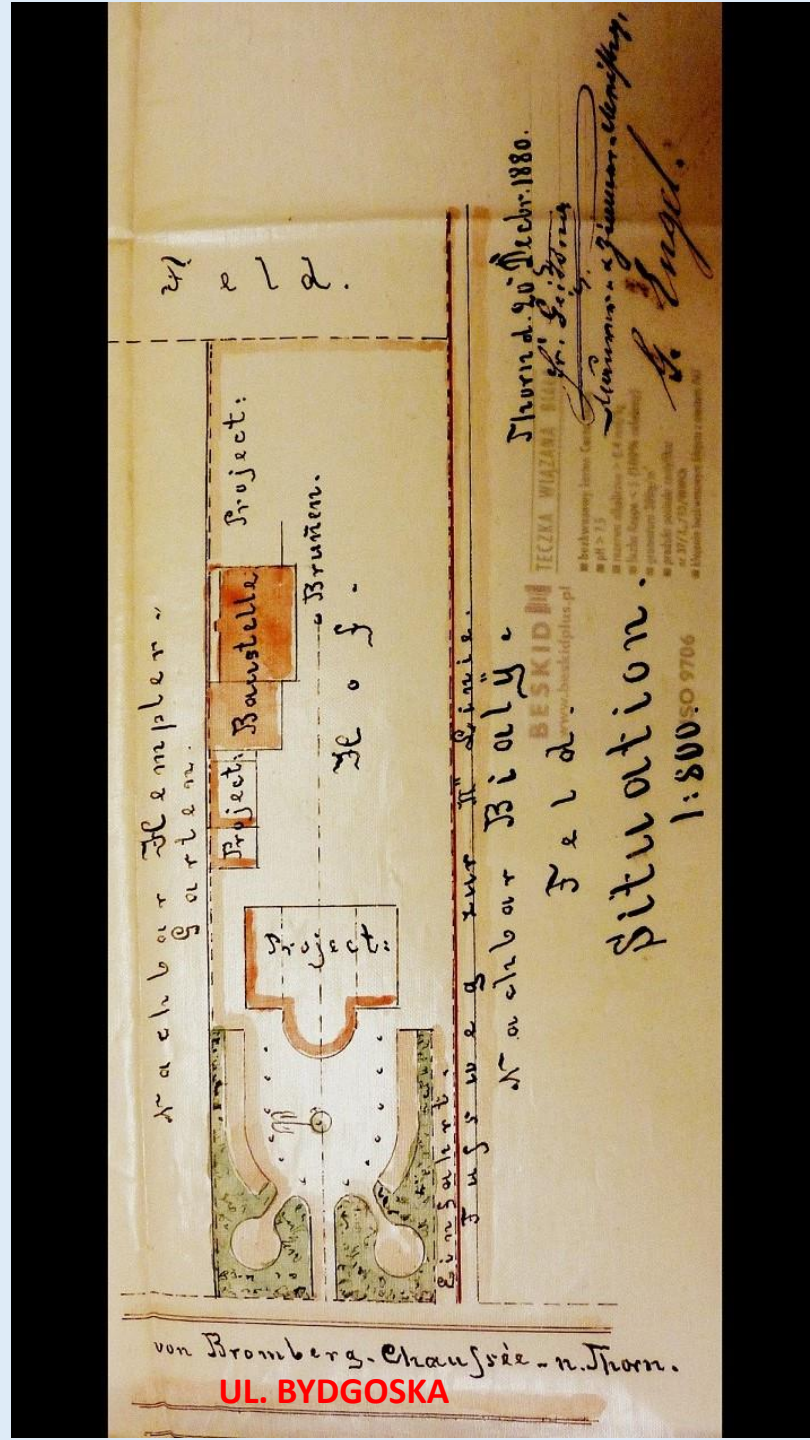
Odwiedzamy [zajazd Korzinskiego](#) pod nr. 104. Zabudowania powstawały tu od lat 50. XIX w. Już w latach 60. XIX w. niejaki [Korzinski](#) w parterowym domu w ogrodzie uruchomił lokal, który nazwał od swego nazwiska [Korzinski Gasthaus](#). Wkrótce wybudował dom 2-kondygnacyjny z ryzalitem, powstała weranda i kręgielnia.

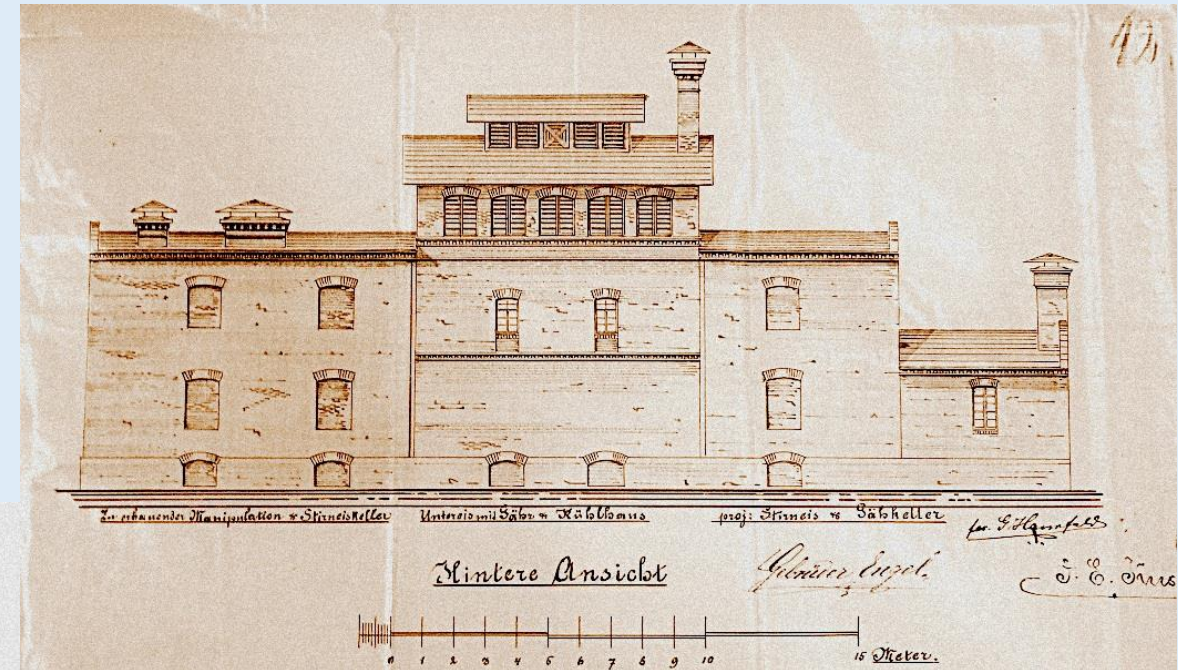
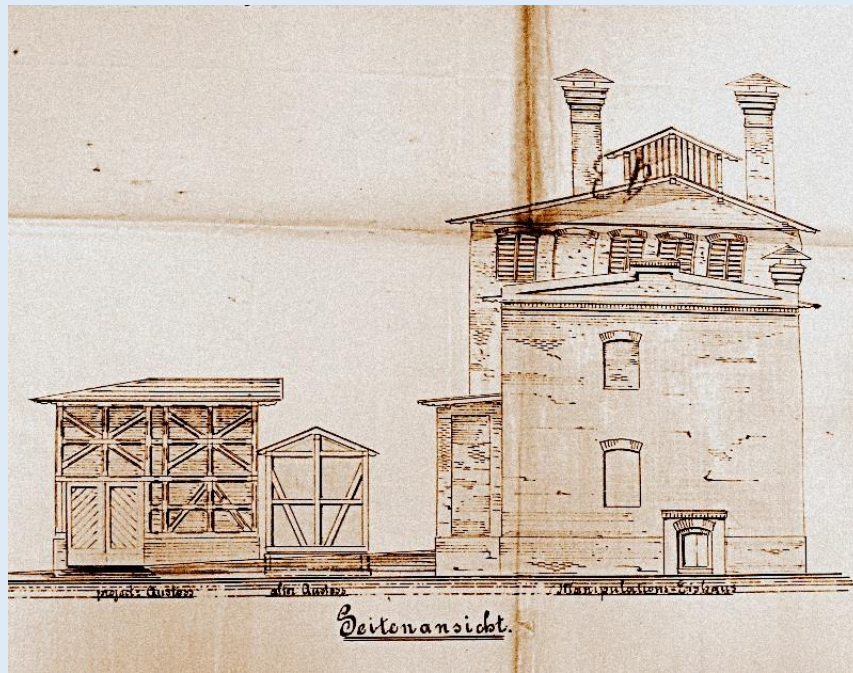
Bydgoska 104, projekt budynku z 1854 roku.
Archiwum Państwowe w Toruniu (także pozostałe dokumenty).

Nowy właściciel posesji **Gustav Engel** przybytek uciech nazwał **Brauerei Etablissement** (1880), od prowadzonego tu browaru. Od frontu od ul. Bydgoskiej był ogród z fontanną, w głębi knajpa, a dalej browar, przy którego budowie pracował murarz i cieśla Fr. Geisstner.

Plan sytuacyjny,
1880.

Kolejna inwestycja to 2-kondygnacyjny dom mieszkalny Engela oraz wielki gmach browaru (1883), zrealizowane przez **Juliusa Kusela**. Była to wówczas najciaśniej zabudowana działka w tym rejonie, a Engel wciąż budował (obiekty pomocnicze, w walcowate zbiorniki suszarni) i inwestował w zakład pn. **Gebr. Engel Brauerei**. Zakład wyposażył w kocioł parowy z fabryki Eduarda Drewitza (k. XIX w).

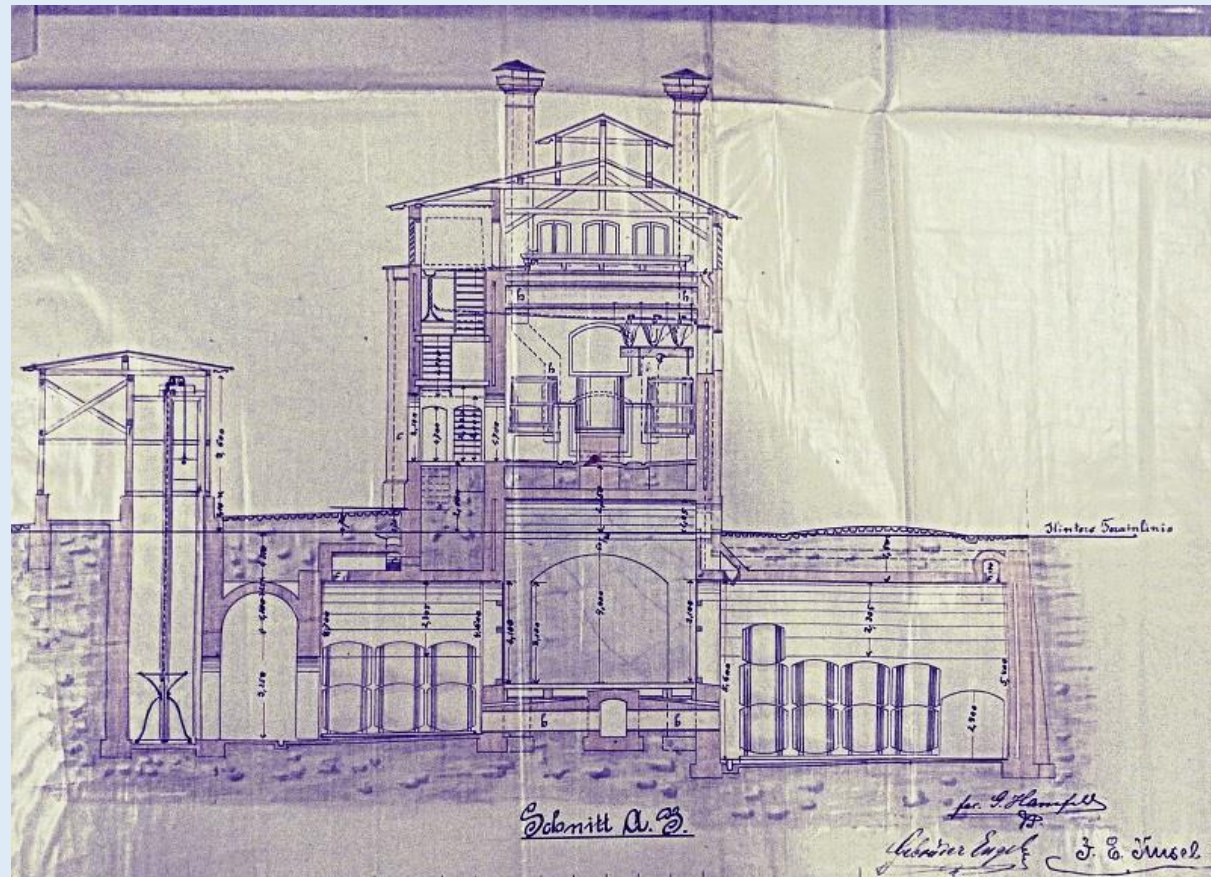

Projekty zabudowy browaru,
lata 80.-90. XIX w.

Inwestował też kolejny właściciel **Richard Gross** (**Browar i Fabryka Słodu Richard Gross**), m.in. w nowy budynek od południa (1899) wedle projektu Karla Steinkampa, kocioł parowy z fabryki Born und Schütze (1905).
 W latach 10. XX w. browar prowadził **Gustav Edel**.

Nagłówek papieru firmowego
 Richarda Grossa.

Zabudowa browaru (przekrój pionowy), k. XIX w.

W latach 20. XX w. działała tu **Toruńska Fabryka Sera Franciszek Bartz i Syn**.

Latem 1920 roku **Bartz**, właściciel Fabryki Sera w Lisewie, z filią w Chełmnie, sporządzał pisma dotyczące uruchomienia toruńskiego zakładu (po niemiecku) – jednocześnie bez zgód urzędowych rozpoczął prace w starym browarze. Prowadził je Otto Domke.

Na początku lat 30. XX w. pofabryczna oficyna została przebudowana na cele mieszkaniowe.

W okresie okupacji NSKK, tj. Grupa Transportowa Luftwaffe (pomocnicza jednostka paramilitarna Luftwaffe) prowadziła tu **kantynę**.

W 1941 roku planowano modernizację w celu utworzenia wielkiej sali zebrań, a w 1944 roku powstał projekt budowy remizy z generatorem „Holzgazu” dla pojazdów szkoły jazdy NSKK.

Nagłówek papieru firmowego Fabryki Sera.
Bartz reklamował swoją firmę jako
Zastępstwo największych mlekarń i fabryk sera na Pomorzu.

Z początkiem 1948 roku w budynku należącym do ob. Władysława Strakacza ze Skierniewic, Józef Kiełb urządził – bezprawnie – [Fabrykę Techniczno-Chemiczną Paw](#).

Wytwarzano tu (do około 1950 roku) – jakże potrzebne – mydło, proszek do prania, pasty do obuwia, świece. Magistrat kazał zamknąć firmę, bo to przemysł uciążliwy dla otoczenia, ale wycofał się z decyzji pod wpływem prezydenta.

Mieszkało tu wówczas czterech lokatorów, którzy bezprawnie zajęli lokale przemysłowe. Strakacz walczył, by ich usunąć, jako że zabudowania te powinny być wyłączone spod przymusowego kwaterunku (dekret z 21 XII 1945), bowiem ich odbudowę po zniszczeniach wojennych fabryka Paw zakończyła w lipcu 1948 roku.

Dziś pozostałości przemysłowej zabudowy tkwią w centrum zespołu bloków mieszkalnych – warto wejść na „podwórko”...

Bydgoskie Przedmieście sprzed lat: historia i codzienność

– więcej w najnowszej książce
z serii

opowiadającej o toruńskich przedmieściach
(Dom Wydawniczy Księży Młyn w Łodzi).

W przygotowaniu
album starych pocztówek
z Bydgoskiego Przedmieścia,
z kolekcji

Tamary i Krzysztofa Klunderów
(Wydawnictwo Region w Gdyni).

Katarzyna Kluczajd

BYDGOSKIE PRZEDMIEŚCIE

Toruńskie przedmieścia sprzed lat

